

CZU: 373.3:159.922.73

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6617040>

MODALITĂȚI DE DEZVOLTARE A GÂNDIRII CRITICE LA ȘCOLARII DE VÂRSTĂ MICĂ

Vasilica BALERCĂ

Universitatea de Stat din Moldova

În contextul învățământului modern, dezvoltarea gândirii critice reprezintă un aspect educațional de o importanță majoră în condițiile în care se urmărește integrarea armonioasă a elevilor în concordanță cu dinamica socială. Abordarea actuală a învățării vizează dezvoltarea competențelor și formarea unui stil de gândire critic bazat pe rezolvarea de probleme, pe capacitatea de examinare a condițiilor și alternativelor și pe luarea deciziilor prin raportarea la realitatea prezentată. Utilizarea metodelor adecvate de stimulare a gândirii critice în procesul instructiv-educativ la diferite discipline, dar și în cadrul activităților extracurriculare, oferă suportul necesar pentru elevi în optimizarea capacității de filtrare a informațiilor pe care le primesc de la cadrul didactic. Demersul de formare a unui stil de gândire critic favorizează schimbări pe plan cognitiv prin trecerea de la o singură perspectivă la mai multe perspective, dar și pe plan afectiv, în egală măsură, prin formarea și consolidarea abilităților sociale de interacțiune, de expunere a ideilor personale, dar și de acceptare a ideilor interlocutorilor.

Cuvinte-cheie: gândire critică, învățare activă, situații-problemă, abordare transdisciplinară.

WAYS TO DEVELOP CRITICAL THINKING IN YOUNG SCHOOL CHILDREN

In the context of modern education, the development of critical thinking is an educational aspect of major importance in the conditions in which the harmonious integration of students is pursued in accordance with social dynamics. The current approach to learning is to develop skills and develop a critical thinking style based on problem solving, the ability to examine conditions and alternatives, and to make decisions based on the reality presented. The use of appropriate methods to stimulate critical thinking in the instructional-educational process in different disciplines but also in extracurricular activities provides the necessary support for students in optimizing the ability to filter the information they receive from the teacher. Approaching the formation of a critical thinking style favors changes on a cognitive level by moving from a single perspective to several perspectives, but also on an emotional level, equally, by forming and strengthening social skills of interaction, exposure of personal ideas, but also to accept the ideas of the interlocutors.

Keywords: critical thinking, active learning, problem situations, transdisciplinary approach.

Introducere

Gândirea critică se formează în condițiile unui proces activ de învățare prin stimularea reflecției și a exprimării libere, care plasează elevul în mecanismul producerii conceptelor de ordonare atât a cunoașterii comune, cât și a celei științifice.

O definiție complexă a gândirii critice este prezentată de D.Sălăvăstru, potrivit căreia „a gândi critic înseamnă a evalua continuu plauzibilitatea și relevanța datelor disponibile, a fi curios, a pune întrebări, a căuta răspunsuri, a găsi alternative la atitudini deja fixate, a adopta o poziție pe baza unei întemeieri argumentate și a analiza logic argumentele celorlalți” [1, p.204].

Schimbările rapide ale societății, dinamica ei ne determină tot mai mult să conștientizăm că elevii pe care îi formăm trebuie să aibă capacitatea de a selecta doar informațiile esențiale pentru ei care corespund intereselor personale. Cu cât intervenția are loc de la vârste fragede, cu atât este mai eficientă și aduce beneficii pe planul dezvoltării psihice. Formarea școlarii din perspectivă critică este o sarcină cu nivel ridicat de dificultate și nu are loc la o anumită vârstă, într-un interval dat, la un anumit moment.

Referitor la evoluția la nivel cognitiv, Gh.Clitan susține că „pentru dezvoltarea intelectuală a omului o importanță deosebită prezintă legătura dintre abilitățile necesare realizării gândirii critice și activitățile de argumentare (vorbire), scriere și citire care-i conferă substanță” [2, p.72].

Formarea abilității de gândire critică necesită dezvoltarea încrederii în forțele proprii și sprijinul în înțelegerea valorii ideilor și opiniilor personale, antrenarea și implicarea activă în propriul proces de învățare, ascultarea și respectarea opiniilor diferite și pregătirea prealabilă în formularea și demontarea judecăților celorlalți. Gândirea critică este specifică modului de funcționare a unei minți care presupune un grad ridicat de activism, de flexibilitate și de deschidere în vederea schimbării, inovării. Concomitent cu dezvoltarea capacității de gândire critică, apar achiziții importante la nivelul capacității de exprimare orală și scrisă, dar

totodată coerentă și convingătoare a ideilor în orice context, la nivelul autonomiei în gândire, a obișnuinței de formulare sau demontare de judecăți, precum și a capacității de practicare critică constructivă. Abilitățile critice nu apar spontan, ele se învață prin practicare și conștientizare a acestei practici, conducând, la final, la dobândirea de operații și procedee mintale de procesare a informațiilor, terminând prin manifestarea de comportamente adaptate și eficiente.

Una dintre tendințele fundamentale ale dezvoltării gândirii critice o reprezintă utilizarea în procesul instructiv-educativ a unor tehnici activ-participative care au ca rol stimularea implicării elevilor, stabilindu-le o poziție de participant la procesul de învățare prin prisma teoriei, potrivit căreia eficiența învățării derivă din antrenarea activă și creativă la propria formare. Formarea deprinderilor de învățare interactiv-creativă este un proces complex de formare, consolidare și fixare a acestora de timpuriu, pentru a eficientiza efectul formativ, concretizat în dezvoltarea capacităților intelectuale superioare. Obiectivul care se impune este de a-i înarma pe elevi cu deprinderi intelectuale prin metoda „a învăța să înveți”, pentru a preîntâmpina acumularea pasivă a cunoștințelor și asigurarea unui învățământ activ. Principiile de funcționare a unui învățământ activ reprezintă utilizarea metodelor participativ-inovative, iar tendința trebuie să fie de activizare și extindere a utilizării metodelor moderne, active, care au ca rol dezvoltarea gândirii, a capacității de investigație a elevilor, dar și a participării active la asimilarea cunoștințelor, la munca independentă, deprinderea de a aplica în practică cele însușite. Se impune ca profesorii să cunoască și să utilizeze în mod adecvat metodele și tehnicile de predare/învățare care favorizează dezvoltarea gândirii critice a elevilor și să elimine practici contraindicate pentru inhibarea manifestării de tip critic în învățare.

Literatura de specialitate propune aplicarea metodelor activ-participative ca principală modalitate de stimulare a gândirii critice la elevi. Valențele formative ale metodelor moderne sunt multiple, iar aplicarea în practică a acestora presupune o pregătire în prealabil a cadrului didactic. De subliniat este faptul că ele nu pot fi utilizate în același mod la toate lecțiile sau la toate clasele. Un rol important în proiectarea și realizarea lor are măiestria cadrului didactic, spiritul său novator.

Rezultatele utilizării metodelor activ-participative exprimate în termeni comportamentali, raportate la aspectul dezvoltării gândirii critice, sunt:

- stimularea implicării active a elevilor în rezolvarea sarcinilor, prin conștientizarea responsabilității pe care și-o asumă;
- exersarea capacităților de analiză și de luare a deciziilor corecte la momentul potrivit, stimularea inițiativei elevilor implicați în sarcină;
- asigurarea unei practici a cunoștințelor, exersarea priceperilor și capacităților în variate contexte și situații;
- asigurarea unei clarificări conceptuale și a unei integrări facile a cunoștințelor asimilate în sistemul național, devenind operationale (*ex.*, portofoliul oferă o perspectivă de ansamblu asupra activității elevului pe o perioadă lungă de timp, depășind neajunsurile altor metode tradiționale de evaluare cu caracter de sondaj).

Aplicarea în practică a metodelor moderne de stimulare a gândirii critice la elevi are și o serie de limite: sistem educațional dezorganizat, necesită timp de desfășurare, crearea dependenței de grup și pasivizarea copiilor inactivi, tratarea cu superficialitate a sarcinilor de lucru.

Pentru a bloca efectele negative ale utilizării metodelor se recomandă o bună pregătire teoretică și profesională a cadrului didactic, o proiectare minuțioasă și anticiparea aspectelor ce pot periclita desfășurarea în condiții optime. Pe tot parcursul utilizării acestor metode se are în vedere scopul aplicării lor – stimularea gândirii critice, iar cadrul didactic are responsabilitatea de a urmări scopul propus și de a înlătura situațiile care ne îndepărtează de această finalitate. Dezideratele moderne de perfecționare a metodologiei didactice vizează accentuarea caracterului activ al metodelor de învățământ, prin aplicarea de metode cu un pronunțat caracter formativ și valorificarea noilor tehnologii de instruire prin suprapunerea problematizării asupra tehnicilor de învățare, contribuind astfel la dezvoltarea întregului potențial al elevului.

Proiectarea și organizarea metodelor de stimulare a gândirii critice se realizează și se integrează într-un cadru specific de predare-învățare care se structurează în trei etape:

- faza de evocare – elevii reactualizează informațiile sau cunoștințele pe care le au legate de tema abordată;
- faza de realizare a sensului – elevii receptează noile conținuturi;
- faza de reflecție – interiorizarea noilor cunoștințe prin exprimarea lor cu ajutorul vocabularului propriu.

Printre metodele specifice stimulării gândirii critice create și implementate de diverși autori prin studierea efectelor și perfecționarea aplicării lor menționăm: metoda brainstorming, metoda pălăriilor gânditoare, tehnica florii de nufăr, metoda jigsaw, sinectica sau metoda analogiilor, explozia stelară, știu/ vreau să știu/ am învățat, metoda SINELG.

Cadrul didactic deține controlul asupra lor, are puterea decizională și capacitatea de selectare a conținuturilor proprii adecvate colectivului de elevi. Dascălul acționează printr-o adaptare continuă și găsierea de soluții la problemele instructiv-educative care se ivesc pe parcursul învățării.

Teoria și practica didactică contemporană abordează problema instuirii interactive din perspective noi, cu grad ridicat de complexitate, interdisciplinaritate, cu argumente solide în ceea ce privește participarea activă și reflexivă a elevilor pe parcursul învățării și al evaluării.

Privită din perspectiva modalităților proceselor cognitive, gândirea critică reprezintă o modalitate superioară de manifestare, care presupune sintetizarea și integrarea aspectelor și procedurilor specifice celorlalte moduri de gândire. „A gândi critic” desemnează capacitatea de a emite judecăți și raționamente proprii, de a accepta opiniile altora, de a avea aptitudinea de a privi cu simțul răspunderii greșelile proprii, de a le analiza obiectiv și de a le corecta, de a primi ajutorul celorlalți și de a-l oferi celor care au nevoie.

Formarea și dezvoltarea acestui tip de gândire necesită timp, nu se dobândește spontan și permite elevilor să acționeze liber, fără bariere în orice situație de învățare în care sunt implicați. Pe măsură ce se adoptă acest stil de gândire crește și capacitatea de încredere în forțele proprii, elevii vor acționa fără să le fie frică de părerea celorlalți vis-à-vis de opinia lor și capacitatea de analiză și de reflecție.

Se impune o regândire a activității didactice din perspectiva gândirii critice. Obligatorietatea formării acestui tip de gândire revine educatorilor, pentru că în sarcina lor intră formarea de persoane cu putere de decizie, de soluționare a problemelor, de argumentare a deciziilor, deci de oameni în adevăratul sens al cuvântului.

După cum susține D.Pătroc, „se consideră că profesorii buni cultivă gândirea critică la orice stadiu al învățării, de la cele mai timpurii” [3, p.17].

S-a constatat că practicarea timpurie a gândirii critice nu produce efecte negative asupra elevilor, acestea derivând din practicarea nepotrivită sau doar parțială a ei, care ar conduce la dezvoltarea unui comportament de tip pasiv, fără implicare activă, efectul fiind nociv din punct de vedere moral, totodată dăunător și neproductiv din punctul de vedere al eficienței. Prin urmare, în cadrul procesului instructiv-educativ se impune o re poziționare: elevul trebuie perceput ca fiind un participant activ și creativ care concurează la propria sa formare. Succesul formării timpurii a aptitudinilor de învățare interactiv-creativă, prin antrenarea continuă a efortului intelectual din partea copilului, au ca efect dezvoltarea capacităților intelectuale superioare.

În context este de menționat o altă opinie: „În timp ce tot mai multe țări se află într-o perioadă de tranziție la economia de piață și la un sistem democratic, o întrebare fundamentală pe care trebuie să și-o pună cadrele didactice este: în ce mod i-am putea pregăti mai bine pe elevi pentru a se adapta la condițiile începutului de secol XXI? Deși asimilarea de cunoștințe este importantă, aceasta nu este decisivă” [4, p.4].

Atitudinea cadrelor didactice trebuie să fie una caracterizată prin iubire și simțul dreptății, de ascultare activă a elevului, de transmitere a sentimentului de bunăvoință și de învățare a acestuia să gândească practic și creativ, să creeze condițiile unei atmosfere detensionate, care contribuie la însuflarea de sentimente morale. Reorganizarea învățământului actual se realizează pe baza unui obiectiv bine stabilit: formarea și dezvoltarea gândirii critice a elevilor, utilizând metode și tehnici activ-participative noi: brainstormingul, metoda SINELG, tehnica ciorchinului, metoda mozaicului, jurnalul cu dublă intrare, metoda cubului, cvintetul etc.

Elaborarea cadrului conceptual și metodologic al dezvoltării gândirii critice la elevii claselor primare a avut ca punct de plecare respectarea particularităților psihoindividuale ale elevilor și a modalităților de manifestare a acesteia. Gândirea critică a fost surprinsă sub cele două dimensiuni: *socială*, potrivit căreia învățarea și munca prin cooperare consolidează solidaritatea umană și *pragmatică*, potrivit căreia învățarea bazată pe gândire critică oferă posibilitatea de implicare activă a elevilor în activitate.

Particularitățile psihoindividuale ale elevilor sunt exprimate sub forma unui set de abilități, după cum urmează:

- capacitatea de formulare a ideilor personale, originale;
- capacitatea de dezbateri responsabilă a ideilor și soluțiilor descoperite;
- capacitatea de selectare rațională a soluțiilor considerate optime din majoritatea de soluții posibile;
- capacitatea de rezolvare eficientă a problemelor într-un timp optim.

Conceptualizarea reperelor teoretice și operaționale în vederea dezvoltării gândirii critice a elevilor claselor primare se poate realiza prin studierea dimensiunilor psihologice și pedagogice pe baza principiilor promovate și a valorilor transmise, pe baza analizei și extinderii curriculumului școlar, stabilirii instrumentelor specifice pentru atingerea finalităților educaționale de dezvoltare a gândirii critice. Există o interdependență între funcționarea reperelor psihologice și pedagogice cu efecte asupra curriculumului școlar prin extinderea conținuturilor cu accent pe stimularea gândirii critice operaționalizate prin instrumente și tehnici eficiente. Interacțiunea acestor factori ne conduce la atingerea obiectivelor impuse de dezvoltarea gândirii critice la elevii claselor primare și ne ajută să o eficientizăm.

Analizând reperele psihologice, putem afirma că ele sunt reglementate de o serie de principii de funcționare care vizează dimensiunea cognitivă prin stimularea și dezvoltarea ei cu accent pe componenta de tip critic. Principiile de bază ale dezvoltării gândirii critice sunt:

- *principiul aplicării conștiente a proceselor cognitive;*
- *principiul realizării de judecăți temeinice cognitive.*

Principiul aplicării conștiente a proceselor cognitive reglementează funcționarea proceselor gândirii: comparare, abstractizare și clasificare a raționamentelor de tip inductiv, a raționamentelor de tip deductiv, dezvoltarea capacității de argumentare, de analiză a erorilor și de analiză a perspectivelor. În ceea ce privește principiul realizării de judecăți temeinice cognitive, se are în vedere formarea capacității de investigare a realității analizate, capacitatea de a lua de decizii, de a rezolva probleme și de analiză critică.

Principiile enunțate reglementează desfășurarea optimă a procesului instructiv-educativ și organizarea lui din perspectiva formării gândirii critice. Rolul principal revine cadrului didactic, care are responsabilitatea de a crea condițiile necesare pentru favorizarea acesteia prin elaborarea de situații de învățare prin care să se exerseze gândirea critică, prin încurajarea elevilor de a emite propriile opinii și de a reflecta asupra lor, prin implicarea activă în confruntarea de idei, cooperarea în găsirea de soluții adecvate, prin acceptarea diversității de idei, prin convingerea elevilor că nu vor fi ridiculizați pentru soluțiile găsite, prin aprecierea pozitivă a oricărei manifestări a gândirii critice în orice situație, prin încrederea că toți elevii pot gândi critic indiferent de nivelul de dezvoltare intelectuală.

Procesul instructiv-educativ se impune a fi organizat prin axarea pe *învățarea activă*. S-a demonstrat științific că un proces de învățare activă favorizează dobândirea de cunoștințe, de abilități și aptitudini având o eficiență ridicată. Pentru efectuarea cu succes a acestui proces se impune o serie de acțiuni specifice elevilor – de analiză a informațiilor, de evaluare a datelor și rezultatelor și de generare a unei sinteze. În aceste condiții, elevii sunt implicați în îndeplinirea sarcinilor, precum și prin reflectarea asupra a ceea ce vor să învețe. Majoritatea metodelor de predare presupun implicarea profesorului care este responsabil în învățare, deoarece el posedă cunoștințele și lui îi revine sarcina de a le transmite cât mai eficient copiilor.

Învățarea activă presupune inversarea rolurilor: elevilor le revine sarcina de a genera propriile cunoștințe prin îndeplinirea sarcinilor și prin reflectarea asupra a ceea ce vor să învețe, iar cadrul didactic preia rolul de ghidare, intervenind atunci când elevii întâmpină dificultăți. Pentru o învățare activă eficientă se impune menținerea unei motivații ridicate, dezvoltându-se și abilitățile emoționale. Elevii participă activ la propria formare, iar dacă această formare merge în direcția dezvoltării abilităților de gândire critică, ea este cu atât mai eficientă.

Dimensiunile psihologice și pedagogice sunt într-o relație de cauzalitate cu curriculumul școlar, supunându-se acestuia și influențându-l totodată. În domeniul gândirii critice curriculumul actual dezvoltă tangențial la elevi abilități de gândire critică, iar școlile trebuie să integreze într-o mai mare măsură acest obiectiv major prin modificări ale programei școlare. Îmbunătățirea gândirii critice se impune a fi un obiectiv primordial, însă lipsește capacitatea elevilor de realizare practică a acesteia începând cu învățământul primar. În condițiile actuale elevii nu sunt suficient îndrumați în evaluarea, procesarea și reflectarea critică a informațiilor.

Procesul de stimulare și dezvoltare a gândirii critice presupune utilizarea de instrumente psihopedagogice specifice care au rolul de intensificare a operațiilor la nivel cognitiv. S-a demonstrat că folosirea adecvată a strategiilor cognitive în cadrul procesului educativ dezvoltă abilități de gândire de tip critic. Astfel, operaționalizarea instrumentelor specifice stimulării și dezvoltării acestui tip de gândire se clasifică în cognitive, metacognitive și social-afective.

Strategiile de tip cognitiv vizează aplicarea de tehnici deductive, prin aplicarea regulilor și construirea de exemple; tehnici predictive, prin anticiparea informațiilor bazate pe înțelegere; tehnici bazate pe grupare,

prin asocierea conceptelor în modul de înțelegere personală; tehnica contextualizării prin utilizarea imaginii în viața cotidiană; tehnici de vizualizare, prin înțelegerea prin schemă sau imagine; tehnica transferului, prin identificarea cuvintelor și aplicarea lor în situații similare.

Strategiile de tip metacognitiv vizează aplicarea de tehnici de autocontrol, prin verificarea propriei înțelegeri; tehnici de autoevaluare, prin aprecierea gradului de însușire a conținutului; tehnici de automanagement, prin stabilirea momentului potrivit al învățării; tehnici metacognitive, prin expunerea obiectivelor personale și alegerea strategiilor adecvate.

Strategiile de tip social-afectiv vizează utilizarea de tehnici de cooperare în cadrul grupului pentru rezolvarea problemelor, tehnici stimulativ de reducere a anxietății; înregistrarea propriului progres și a tehnicilor clarificatoare care necesită explicații suplimentare, exemple.

În concluzie, stabilirea corectă a reperelor psihologice și pedagogice cu accent pe extinderea curriculumului școlar cu conținuturi bazate pe dezvoltare cognitivă de tip critic, corelată cu instrumente psihopedagogice adecvate, ne direcționează în îndeplinirea responsabilă a finalităților educației gândirii critice. Totuși, principiul dominant de stimulare și dezvoltare al gândirii critice rămâne aplicarea în cadrul procesului instructiv-educativ a situațiilor-problemă.

Studiind activitatea din cadrul educației formale se constată că elevii nu sunt suficient de dirijați, de îndrumați pe parcursul procesului de evaluare, procesare și reflectare critică asupra informațiilor și că programele școlare pun accent pe „ce să gândești” și nu pe „cum să înveți să gândești”.

Abordarea pedagogică din perspectiva formării gândirii critice la elevi presupune o reorientare generală a paradigmatelor instructiv-educative, a investițiilor publice, dar și a reformelor politicilor la nivelul programelor școlare.

Asistăm la o contradicție cu privire la promovarea gândirii critice: pe de o parte, în programele școlare gândirea critică apare menționată clar ca fiind un set de abilități fundamentale impunându-se a fi formate prin procesele de analiză, evaluare, explicare, interpretare proprie, autoreglementare; pe de altă parte, nu există o definiție foarte bine stabilită a acestor aspecte.

Analizând programele școlare din punctul de vedere al formării gândirii critice la elevi, s-a constatat că este necesară o mai multă „vizibilitate” a acestui obiectiv în adaptarea programei la specificul școlii prin introducerea unei referințe explicite la definiția gândirii critice. Se consideră că elevii obțin rezultate optime la acest capitol doar în condițiile unei serii de instrucțiuni precise cu privire la abilitățile care le presupune, delimitarea clară a acestora.

În învățământul actual apare un decalaj între tehnicile de predare și curriculumul școlar proiectat. Se impune o regândire a programelor școlare la nivel transdisciplinar, la nivelul disciplinelor de bază în formarea gândirii critice: limba română, matematica, istoria, geografia, educația civică prin dezvoltarea abilităților de analiză, interpretare, evaluare și integrarea lor în întreg curriculumul școlar.

Gândirea critică beneficiază de ajutor din partea curriculumului școlar, dar se impune ca ea să fie implementată în cadrul programelor școlare într-un mod structurat, organizat logic. Programele școlare actuale se axează pe „ce să gândești” și nu pe „cum să înveți să gândești”, ceea ce necesită reorientarea perspectivelor asupra paradigmatelor educaționale și reforma politicilor la nivelul programelor școlare. Se observă o ambiguitate în programele școlare în ceea ce privește menționarea gândirii critice ca un set de abilități ce necesită a fi formate, dar noțiunile nu sunt clar definite.

O primă condiție care se impune în realizarea obiectivului de formare a gândirii critice la elevi este inserarea în cadrul programelor școlare a unei referințe explicite pentru o mai mare vizibilitate a acestuia. Introducerea unui set de instrucțiuni clare cu privire la abilitățile gândirii critice ar favoriza obținerea de rezultate optime în acest domeniu. Se impune o reconsiderare a principiilor didactice prin centrarea pe elev și pe un stil activ prin dobândirea treptată a responsabilității elevului în propriul proces de învățare.

Vom analiza comparativ curriculumul școlar actual cu un curriculum școlar în viziune modernă, bazat pe dezvoltarea abilităților de dezvoltare a gândirii critice pe baza competențelor generale specifice disciplinelor de studiu. Competențele generale sunt preluate din programele școlare și sunt evidențiate ca aparținând curriculumului actual, iar în cadrul curriculumului modern au fost interpretate, suplimentate cu operații specifice dezvoltării gândirii critice. În cele ce urmează vom prezenta câteva exemple la discipline diferite.

Disciplina: Matematică**Tabelul 1****Analiza comparativă a curriculumului la disciplina Matematică**

Curriculum actual	Curriculum modern
1. Utilizarea numerelor în calcule elementare	1. Înțelegerea semnificației numărului și aplicarea lui în calcule elementare în situații concrete
2. Evidențierea caracteristicilor geometrice ale unor obiecte localizate în spațiul înconjurător	2. Analiza caracteristicilor geometrice ale obiectelor și compararea lor cu obiecte din mediul înconjurător
3. Identificarea unor fenomene/ relații/ regularități/ structuri din mediul apropiat	3. Înțelegerea mecanismelor de funcționare a fenomenelor din mediul înconjurător și explicarea relațiilor prin evidențierea situațiilor concrete de viață
4. Generarea unor explicații simple prin folosirea unor elemente de logică	4. Analiza și interpretarea corectă a situațiilor prin explicații proprii utilizând elemente de logică
5. Rezolvarea de probleme pornind de la sortarea și reprezentarea unor date	5. Sintetizarea informațiilor în rezolvarea de probleme prin reprezentarea datelor și înțelegerea conexiunii dintre acestea
6. Utilizarea unor etaloane convenționale pentru măsurări și estimări	6. Înțelegerea utilizării etaloanelor convenționale, argumentarea lor și folosirea în situații concrete

Disciplina: Limba și literatura română**Tabelul 2****Analiza comparativă a curriculumului la disciplina Limba și literatura română**

Curriculum actual	Curriculum modern
1. Receptarea de mesaje orale în contexte de comunicare cunoscute	1. Identificarea semnificației mesajelor orale, analiza sensului mesajelor orale și sintetizarea informațiilor din situații de comunicare variate
2. Exprimarea de mesaje orale în diverse situații de comunicare	2. Transmiterea de informații în limbaj personal prin redarea situațiilor concrete prin reprezentare proprie
3. Receptarea unei varietăți de mesaje scrise, în contexte de comunicare cunoscute	3. Formarea capacității de înțelegere a mesajelor scrise și reprezentarea conținutului într-un limbaj propriu
4. Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare	4. Interpretarea situațiilor de comunicare și adaptarea la situația de comunicare

Disciplina: Arte vizuale și abilități practice**Tabelul 3****Analiza comparativă a curriculumului la disciplina Arte vizuale și abilități practice**

Curriculum actual	Curriculum modern
1. Explorarea de mesaje artistice exprimate în limbaj vizual într-o diversitate de contexte familiare	1. Analiza și compararea informațiilor transmise prin limbaj vizual și plastic în contexte familiare și a capacității de explorare a mesajelor artistice
2. Realizarea de creații funcționale și/sau estetice folosind materiale și tehnici elementare diverse	2. Realizarea transferului de informații între cunoștințele teoretice specifice artelor vizuale și transformarea materialelor prin tehnici variate după principiul utilității

În abordarea gândirii critice în curriculumul școlar se impune o proiectare holistică care include toate disciplinele. În termeni practici, gândirea critică trebuie implementată în contextul specific al disciplinei, conținutul fiind corelat cu cunoștințele specifice și nu impune organizarea unui curs separat de gândire critică. Promovarea gândirii critice trebuie să aibă caracter transdisciplinar și transcurricular.

Rezultatele studiului privind dimensiunea pedagogică a dezvoltării gândirii critice au evidențiat importanța pregătirii profesionale a cadrelor didactice în viziune modernă asupra învățării și în acord cu reformele actuale, contribuind semnificativ la o abordare psihopedagogică adecvată și durabilă a promovării și formării gândirii critice la elevi. O pregătire de specialitate temeinică are efecte pozitive asupra stimulării gândirii critice a elevilor.

Concluzia care se formulează este că extinderea conținuturilor școlare la diferite discipline, în general, și, în special, la disciplinele Limba română, Matematică și Științele naturii, contribuie la implicarea activă a subiecților prin reactualizarea continuă a noțiunilor însușite și la transferul cunoștințelor în practică prin punerea lor sub formă de situații-problemă, prin valorificarea lor, stimularea în găsirea de soluții originale, argumentate.

Preocuparea zilnică în crearea de situații-problemă duce inevitabil la ieșirea din starea de pasivitate a elevilor – în cazul copiilor care nu manifestă tendințe de răspuns la solicitări din proprie inițiativă, ci atunci când sunt numiți să facă acest lucru. Activismul din timpul orelor crește treptat, precum și dorința de a-și expune opiniile personale, de asemenea și curajul de a-și susține și argumenta punctul de vedere.

Formarea abilităților de a gândi în afara șabloanelor impuse de școală și de societate îi determină pe elevi să fie mult mai activi, mult mai implicați, mai motivați. Această libertate de exprimare reprezintă unul dintre principiile dezvoltării gândirii critice.

Referințe:

1. SĂLĂVĂSTRU, D. *Psihologia învățării*. Iași: Polirom, 2009. 204 p. ISBN 978-973-46-1525-4
2. CLITAN, Gh.. *Gândire critică*. Timișoara: Eurobit, 2003. 72 p. ISBN 973-620-078-7
3. PĂTROC, D. *Metode și tehnici de dezvoltare a gândirii critice pentru învățământul primar și preșcolar*. Cluj: Presa Universitară Clujeană, 2016. 17 p. ISBN 978-973-595-946-3
4. TEMPLE, Ch., STEELE, J., MEREDITH, K. Inițiere în metodologia dezvoltării gândirii critice. În: *Didactica Pro* (Chișinău), 2003, nr.1(7). 7 p.

Date depre autor:

Vasilica BALERCA doctorandă, Școala doctorală *Științe Sociale și ale Educației*, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: balerca_vasy@yahoo.com

ORCID: 0000-0001-7566-8409

Prezentat la 14.02.2022